

**BEDŐ ÉS MÉHKERÉK ROMÁN NÉPESSÉGE
AZ UTÓBBI KÉT ÉVTIZED TÖRTÉNETI KUTATÁSAINAK TÜKRÉBEN**

– Csobai Lászlóné –

A Békés Megyei Múzeumi Szervezet 1974 óta lát el bázismúzeumi feladatokat, mivel akkor kapott megbízást a hazánkban élő román és szlovák nemzetiség történeti és néprajzi kutatására. Bedőn és Méhkeréken a két románok által lakott településen a kutatást 1980-ban kezdtem el a Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága által akkor szervezett néprajzi-történeti táborok keretében, és 2003 augusztusában fejeztem be – mindkét település vonatkozásában – egy, a településeken történő átfogó, a népszámlálási adatokat figyelembe vevő 2001. évi népszámlálás kontrollvizsgálatával. Mindkét többségében románok által lakott településen a múzeumi szervezet két alkalommal is rendezett a települések románsága történetének és néprajzának vizsgálatát célzó történeti-néprajzi tábort. Majd az 1990-es évek elején a bázismúzeum a Magyarországi Románok Kutatóintézetével közösen vállalta fel a táborok megrendezését, és ezáltal bővült a kutatás iránya is. Így a tíznapos időtartamú táborokban a történeti és néprajzi vizsgálódásokon kívül kutatásainkat kiterjesztettük a tájnyelvi sajátosságok és a nyelvállapot rögzítésére, majd elemzésére is. A kutatást nagyban segítette, hogy az 1980-as évek végén megvalósult a 18 magyarországi görögkeleti román parókia levéltárainak dokumentumanyagát és egyházművészeti tárgyait magába foglaló Magyarországi Román Ortodox Egyház Gyűjteményének kutathatósága.

E tanulmány a kutatás eddigi eredményeit foglalja össze, amely egy történeti áttekintéssel igyekszik bemutatni a két települést, majd végül összefoglalja azt, hogy hol is tart ma a két település román népessége identitásának megőrzése szempontjából.

A magyarországi románok által lakott települések sorából éppen e két településre esett a választásom, mert az összes település közül éppen e kettőre mondható ki, hogy a többségi népessége román nemzetiségű. Tehát olyan két települést választottam ki, amelyeknek a többségi népessége román egészen a 18. századi betelepedésüktől, és azt folyamatosan napjainkig megőrizték. A két település e hasonlósága mellett lényeges és meghatározó különbség is van. Az első szembetűnő különbség, hogy Bedő igen kicsiny (327 lélekszámú), ma Hajdú-Bihar megyei település, míg Méhkerék nagyobb (3253 lélekszámú), de ma Békés megyei község. Igaz, a 18. századi betelepüléskor mindkét község a történelmi Bihar vármegyéhez tartozott. A két település között az egyik legmeghatározóbb és lényeges különbség né-

pességük vallási, felekezeti hovatartozásában van. Bedő népessége a betelepedésük után néhány évtizeddel áttért a görög katolikus hitre, míg Méhkerék népessége zömében megmaradt görögkeleti, azaz ősei ortodox vallásánál. Majd a 20. század elejétől a község vallási, felekezeti hovatartozását színesíti a Baptista, a Pünkösdi és az „Oastea Domnului” Egyház térhódítása. Ma még az is lényeges különbség a két település között, hogy Méhkeréken minden korosztály elsajátította az anyanyelvét már a családban, és ugyanakkor folyamatosan beszélik azt, míg Bedőn az utóbbi évtizedekben a gyermekek már nem hozzák otthonról, a családból a román nyelvtudást, igaz tanulják azt az óvodában és az iskolában is. Identitásukhoz kötődik a román nyelv, de véleményem szerint a legfiatalabbak már nem tekinthetik anyanyelvüknek a románt. Olyan anyanyelvnek semmiképpen sem mondható, amit már a családban elsajátítanak, és magukkal hoznak az óvodába, iskolába, amire ezek az intézmények azután építkezhetnek, azaz továbbfejlesztik, bővítik az otthonról hozott tudást. Meghatározó különbség még a két település között, hogy Méhkeréken az egyházban a román nyelvhasználat szinte napjainkig megmaradt, míg Bedőn csupán 1920-ig.

I. Történeti áttekintés

Bedő

A Békés Megyei Múzeumi Szervezet 1980-ban szervezte meg Bedőn az első, a község román népességének terepmunkával összekötött néprajzi és történeti kutatását. Bedőnek, a Nagyalföld szélén, a Bihar-síkságon, korábban a biharkeresztesi járásban fekvő, döntően román nemzetiségű határ menti kisközségnek a kora középkori sorsára vonatkozóan elsődleges forrás nem áll rendelkezésre. Az egyetlen közvetett utalás *Csánki Dezső* munkájában található.¹ Csánki 1356-ból Bedecs, illetve Bedech helységneveket említ, amely lehet, hogy a Nagyszalontától északnyugatra eső Beges (Beghes), azaz Begés településsel azonos. Valószínű, hogy a Bedech falunév a mai Bedő község nevét takarta.² *Osváth Pál* szerint Bedő egykori, hasonnevű alapítója volt birtokosától kapta nevét.³ *Nadányi Zoltán* Bihar vármegye monográfiája szerint viszont Bedő vagy Bödő valószínűleg egykori birtokosától kapta nevét.⁴ Ezt megerősíti a szájhagyomány is, miszerint az a terület, ahol a település található, egy *Bedő Sándor* nevű ember birtoka volt, s a falut róla nevezték el.⁵ Bedő neve írott formában először az 1552. évi adóösszeírásban, a Bihar vármegyére vonatkozó lajstromban szerepelt. Az adókönyv szerint a váradi püspökség által birtokolt Bedő akkor 7 portából állott. A rekatolizálás sikerei nyomán viszont

---

¹ MOL Diplomatikai rész 1526-ig, 28071. sz. dok.

² CSÁNKI 1890. 603.

³ OSVÁTH 1875. 53.

⁴ NADÁNYI 1938. 472.

⁵ PELLE 1989. 9.

később a falu tulajdonosa évszázadokon át a nagyváradai püspökség, azaz a váradai 1-es számú nagyprépostság volt.⁶ Bedő számára súlyos következményekkel járt a török pusztítások időszaka és az 1598. évi tatárjárás. A török uralom utolsó évtizedeiben az újonnan megszállott területeken olyan súlyos volt a pusztítás, hogy az életben maradt népesség tömegesen menekült el lakóhelyéről. A bihari falvak nagy része elnéptelenedett. A törökök Bedőt 1686-ban felégették, lakosságát elhurcolták.⁷ Az elnéptelenedett bihari falvakba – köztük Bedőre is – csak a 18. század elejétől indult meg a görögkeleti vallású román anyanyelvűek bevándorlása.⁸ A község újra benépesülése az 1711-es szatmári békekötés után történt, mivel a bedői egyházközség 1717-ből származó egyik kelyhe, annak „Ecclesia Cumna-Hung” felirata már egyértelműen a település lakott voltára utalt.⁹ A Bedőre betelepülő görögkeleti vallású románok valószínűleg Bihar-hegységiek voltak, mivel ezt látszik bizonyítani, hogy a Bedőn használt román nyelv a Körös-vidéki román nyelvjáráshoz tartozik, amelyet Nagyvárad környéki területeken beszélnek.¹⁰

A Bedőre betelepülő románság még görögkeleti vallású volt, és első ortodox fatemplomuk még létezett, amikor elkezdték felépíteni mai kőtemplomukat, amely 1852-ben készült el.¹¹ A 18. század elején Bihar megyében erőteljes rekatolizáció indult, melynek következtében Bedő görögkeleti vallású román anyanyelvű népessége 1779-ben áttért a görög katolikus hitre.¹² Az anyakönyvezést 1781-től vezetik. A község görög katolikus templomát a nagyváradai prépost építtette.¹³ A tornyot 1889-ben megmagasították, majd 1929-ben a fedelet palára és bádogra cserélték.¹⁴ Bedő népessége folyamatosan gyarapodott egészen 1941-ig.¹⁵ Az 1880-as népszámlálás már az 537 lakosból 478 főt görög katolikus vallású román anyanyelvűnek jelel, és a magyar anyanyelvűek száma csupán 35 fő. Ám nem sokat változik a helyzet még 1941-re sem, mivel az össznépesség 643 fő, melyből 496 fő a román népesség és 147 fő a magyar népesség száma. Ehhez képest 2002-re némileg megváltozott a hivatalos népszámlálási adatsor. Az össznépesség 327 fő, melyből 145 fő vallotta magát románnak, 175 viszont magyarnak.¹⁶

---

⁶ NADÁNYI 1938. 472.

⁷ NADÁNYI 1938. 472.

⁸ OSVÁTH 1875. 53.

⁹ A bedői görög katolikus hitközség anyakönyvében Kádár György lelkész által 1948. január 16-án bejegyzett hely- és egyháztörténeti leírás.

¹⁰ PELLE 1989. 9–67; BARANYI 1996. 3–7.

¹¹ NADÁNYI 1938. 472.

¹² NADÁNYI 1938. 472.

¹³ BARANYI 1996. 3–7.

¹⁴ A bedői görög katolikus hitközség anyakönyvében Kádár György lelkész által 1948. január 16-án bejegyzett hely- és egyháztörténeti leírás.

¹⁵ Az MSK és a KSH népszámlálási adatai.

¹⁶ Bedő Polgármesteri Hivatal adatai.

Az 1875-ből származó leírás szerint a lakosság kétnyelvű, s a bedőiek „...egyházi és családi ügyekben az oláh nyelvet használják, de ...mindnyájan beszélnek a magyar nyelvet is”.¹⁷ Iskola az 1840-es évek közepétől működött a faluban. Kezdetben kizárólag román nyelven folyt az oktatás. Később, feltehetően az 1868-as népiskolai törvényt követően, már görög katolikus jellegű magyar–román tanítási nyelvű, ún. elemi vegyes iskolákban tanultak a bedői gyerekek.

Azonban az 1912-ben felállított hajdúdorogi egyházmegyével – mely mindvégig a magyar liturgikus nyelv törvényes elismeréséért harcolt – elkezdődött a román ajkú görög katolikus vallásuk folyamatos asszimilációja. Ezzel az egyház elvesztette a román anyanyelvet megőrző, konzerváló szerepét, amely 1920-ig még valamelyest megvolt, de 1920 után már csak a görögkeleti egyház esetében maradt meg napjainkig.

A görögkeleti egyház levéltári anyaga szerint a görög katolikus román parókiákból 1919 után a román papokat elűzték, a görög katolikus magyar pap tisztán magyar nyelven kezdte meg a hittan tanítását, mint Bedőn, holott a háború előtt ezek román parókiák voltak. Ezt látszik alátámasztani az a tény is, hogy a görög katolikus parókiák irattári, levéltári anyagának nyelve is többnyire román és esetleg magyar volt egészen 1919-ig. Görögkeleti felekezeti iskolák működtek, amelyek azután román tanítók nélkül maradtak. A magyarországi románok ügyeinek magyar királyi kormánybiztosa, *dr. Sigescu József* 1920. évi jelentése szerint a görögkeleti és a görög katolikus egyházközségekből olyan állami tanítók nyertek kiküldetést, akik a román nyelvet nem bírták.¹⁸ Román nyelvű oktatás és hitélet nélkül a kisebbség maga is igyekezett idomulni az őt körülvevő többséghez, magyarul tanult az iskolában, magyarul imádkozott a templomban.

Így történt ez Bedőn is, mivel 1922-től már csak magyar nyelven oktatták a bedői iskolásokat.

Kedvező változást hozott az iskolák 1948. júniusi államosításával egyidőben történt döntés, amely ismét megteremtette – mind a mai napig – a vegyes, a magyar–román tannyelvű oktatást.

Bedő gazdasági életében a mezőgazdasági őstermelés a növénytermesztésben (búza, kukorica, borsó és lencse), az állattenyésztésben (szarvasmarha-, sertés- és juhtartás) bírt kizárólagos súllyal. 1930-ban a 660 fős népességből 591 fő (kereső és eltartott együtt) kizárólag a mezőgazdaságból, illetőleg az ahhoz kapcsolódó tevékenységből élt. De nemcsak a kedvezőtlen ágazati szerkezet, hanem a földbirtoklás, a rendkívül életképtelen, alacsony eltartóképességű apró földparcellák és bérlemények, valamint a föld nélküli családok és munkások száma is a gazdasági fejlődés gátja volt. A község határa 1930-ban 1772 kh volt, amelyből a legeltetési társulat 114 kh-t, a nagyváradi nagyprépostság 696 holdat birtokolt. Művelési ágak szerint

---

¹⁷ OSVÁTH 1875. 53.

¹⁸ CSOBAI 1994. 319–326.

a falu területe 1478 kh szántó, 38 kh kert, 44 kh rét, 117 kh szőlő és 95 kh terméketlen területre oszlott. A 239 mezőgazdasági keresőből mindössze 86 fő volt az önálló birtokos és bérlő. Közülük 2 fő rendelkezett 50–100 kh, 19 fő 10–50 kh, 65 fő pedig csak 1–10 kh közötti földterülettel. Rendkívül magas volt viszont az 1 holdnál kisebb „birtokosok” és bérlők száma (21 fő), valamint a teljesen nincstelen gazdasági cselédek (18 fő), a birtok és bérlet nélküli mezőgazdasági munkások (53 fő) száma. Mindent együttvéve 1930-ban Bedőn az összes mezőgazdasági kereső 38,5%-a a legkiszolgáltatottabb helyzetű agrárproletár volt. Lényeges javulás az 1941. évi népszámlálásig sem következett be a bedői parasztság birtokmegosztásában.¹⁹ Az 1930. és az 1949. évi népszámlálási adatok összevetése alapján megállapítható, hogy a mezőgazdaságban tevékenykedő önálló keresők és bérlők száma csaknem megduplázódott. A földreformrendelet hatására a föld nélküli mezőgazdasági munkások és nincstelen cselédek sorából kerültek ki²⁰ az 1 holdnál kevesebb földdel rendelkezők. Az önálló gazdálkodói létformát hamarosan felváltotta a szövetkezeti társulás. A fő profil a növénytermesztésben és az állattenyésztésben is megmaradt. A növénytermesztésben főként a speciális kultúrákból (borsó és lencse) származott nagyobb jövedelem. Az állattartás – talán a régi hagyományok miatt – eredményesebb volt. A MGTSZ (mezőgazdasági termelőszövetkezet) gazdálkodása 1957 után fokozatosan nyereségesé vált. A főleg búzát, kukoricát, cukorrépát és napraforgót termelő növénytermesztési ágazat tevékenysége is folyamatosan jövedelmező volt. A nagyüzemi állattenyésztés továbbra is kifizetődőbb tevékenység volt. Ezek mellett az ipari kiegészítő ágazatok (kovács- és gépműhely, fűrészüzem, daráló és takarmánykeverő üzem, tejcsarnok) több embernek adtak munkát. 1978-ban a MGTSZ összevonása a biharkeresztesivel, és egyben a tsz-központ elköltözése, majd a falu jogi státusának megváltoztatása (1971-től a tanácsösszevonások után a közös tanács székhelye is Biharkeresztes lett) kedvezőtlen hatással volt a községre.

A kisközség életében a legnagyobb problémát a lakónépesség 1970-es évek óta tartó tényleges fogyásának nagysága jelenti, amely 1970 és 1979 között elérte a 27,3%-ot, majd 1979-től 1989-ig némileg csökkent, de még mindig 22,6%-os volt.²¹ A község az önállóságát csak a rendszerváltást követően, az 1990-es évi helyhatósági választások során nyerte vissza. Újjászerveződött a bedői önkormányzat, majd az 1995-ben történt választások során megalakult a háromtagú román kisebbségi önkormányzat. Mindent együttvéve, a fiatalok elköltözésével a falu lakossága fokozatosan elöregszik, és jelentősen csökken a tanulólétszám is. A falunak továbbra sincs vasútja, autóbuszjáratok kötik össze a környező településekkel. De a települést nem szeli át forgalmasabb közút sem. A falu térszerkezeti elhelyezkedé-

---

¹⁹ Az MSK és a KSH népszámlálási adatai.

²⁰ A KSH népszámlálási adatai.

²¹ BARANYI 1996. 3–7.

sét ma is meghatározó elszigeteltség közvetlenül hat Bedő társadalmi-gazdasági fejlődésére.

Ezek ellenére a falu képe jelentősen átfőrmálódott az elmúlt évtizedek alatt. Új utcák nyíltak, új lakóházak épültek. Teleház, önkormányzati hivatal, posta, orvososi rendelő és új üzletek is épültek. Újabb korszerű tantermekkel bővült a vegyes tannyelvű önálló általános iskola és a hozzá tartozó óvoda. Az iskolásoknak 1987 óta napközis csoportja és az óvodával közös menzája van. Bedő tekintetében az utóbbi hat Központi Statisztikai Hivatal által végzett népszámlálás adatai szerint a román nemzetiségűek és a román anyanyelvűek száma a következőképpen alakult (1. táblázat).

1. táblázat. A román anyanyelvre vonatkozó népszámlálási adatok Bedőn

Év	Össznépesség	Román anyanyelvűek
1941	643	496
1960	741	291
1970	699	-
1980	487	66
1990	377	62
2001	327	145

Méhkerék

Méhkeréken az első tíznapos múzeumi történeti-néprajzi tábor 1979-ben, majd a második 1997-ben került megrendezésre. A táborokban végzett kutatások eredményeinek egy része az utóbbi években több tanulmányban került publikálásra.

Bedővel ellentétben Méhkerék története – éppen az utóbbi évek történeti kutatásainak eredménye miatt – talán ismertebb és feldolgozottabb.

Méhkerék mint település valószínűleg a 13. század végén királyi várföldön, várbirtokon jött létre. A királyi népek közül kiemelkedő *Lél* a 13. században kapta adományul *Ősit*, s az ő telepítése Méhkerék.²² Az először 1359-ben Méhkerék néven említett település, mint neve is mutatja, erdőben keletkezett irtásfalú volt, melynek lakosai méhészkedtek.²³ A település neve személynévben – Méhkerek – 1400-ban bukkan fel először.²⁴ Az 1552-es összeírás Bihar megye második járásában említi Méhkerek néven. A csupán három telekből álló kis település *Sápy Gergely* birtoka volt.²⁵ Az 1560-as adólajstromban nevét Mykereknek írták, tulajdonosa

²² JAKÓ 1940. 102, 300.

²³ ZSUPOS 1989. 7–28.

²⁴ MEZŐSI 1943. 234.

²⁵ ZSUPOS 1989. 7–28.

Gabrielis Sapy és *Joannis Zwogy*.²⁶ Az 1587-ben Várad várának javára szedett dézsma jegyzéke Mehkerekeh néven említi, amikor egy föld nélküli napszámot és 10 kéve őszi búza dézsmát jegyeztek fel.²⁷ Az 1588-as dézsmajegyzékben már Mehkereként szerepel, ahol 1 zsellér, 12 elszegényedő, de a zsellérekénél kedvezőbb helyzetű és 35 féltelkes lakost említenek.²⁸ Az 1605-ös összeírásban is Mehkerek néven fordul elő, majd 1664-ben a zarándi egyházmegyéhez tartozó Méhkeréken *Adomi Pál* volt a lelkész, 1666-ban pedig *Szamosközi Sámuel* szentelték fel lelkésznek.²⁹ A 15. században lakossága majdnem teljesen nemes volt, rajtuk kívül csak néhány jobbágycsalád élt, akik mindnyájan magyarok voltak. A török dúlás idején a dél-bihari síkság minden települése elpusztult, így Méhkerék is. A források alapján sem tudjuk pontosan megállapítani azt, hogy Méhkerék mikor semmisült meg, de a település az 1692-es összeírásban Mikerek néven a néptelen falvak sorában szerepelt, mint a már említett Bedő. Méhkerék később újra benépesedett, azonban a közelében fekvő ősi település végleg elpusztult. Ma már emléküket csupán a régi oklevelek, összeírások és néhány máig ismert földrajzi név őrzi. Ilyen volt Sáp, amely közvetlenül Méhkerék mellett, északkeleti irányban feküdt, majd ugyanabban az irányban, valamivel távolabb Simonkerék, melytől délre Vémer falu nevét őrizte meg a Vimmeri Telek, Vimmeri tanyák elnevezése.³⁰ Az 1692-es váradi visszafoglalás után újabb harcok és pusztítások következtek Bihar vármegyében, mert 1693-ban és 1695-ben a tatárok, 1704-ben a rácok, 1717-ben ismét a tatárok pusztították el a bihari lakosságot. A helyzetet tovább súlyosbították a különböző betegségek és járványok.³¹ Méhkerék pusztafaluként került a 18. században az *Eszterházy*-család tulajdonába, amely a Derecskei uradalom részét képezte. A központjáról derecskei uradalomnak nevezett birtokot *Eszterházy Pál Antal* herceg 1745. március 13-án örökösödési joggal kapta meg Mária Teréziától, akkor már Méhkerék neve is szerepelt az adományozott települések sorában.³² A lakosok, félve az örökös jobbágysorsra jutástól, tiltakozásukat jelentették be, kivéve Feketebátor és Méhkerék lakosságát, mert ezek még lakatlanok voltak. 1767-ben, amikor *Eszterházy Miklós* herceg vette át a birtokot, a környező falvak lakói kérték, hogy a földesúr adja vissza a települések használatába a méhkeréki pusztát, aki kérésüket nem teljesítette, mert sor került a helység betelepítésére.³³ Az új telepések 400 forint taksát fizettek, mely már az 1768-ban az uradalom településeivel 10 évre kötött szerződésnek is része lett. Méhkerék betelepítése a közeli Jánosda, Illye, Madarász

---

²⁶ ZSUPOS 1989. 7–28.

²⁷ ZSUPOS 1989. 7–28.

²⁸ ZSUPOS 1989. 7–28.

²⁹ BARCSA 1906. 191.

³⁰ ZSUPOS 1989. 7–28.

³¹ CSÁNKI 1890. 603.

³² SZENDREY é. n. 17–145.

³³ NADÁNYI 1938. 497.

és Inánd lakosaival történt. A betelepítésről fennmaradt történetet a szájhagyomány napjainkig őrzi, és a levéltári adatokkal történt összevetésből kiderül, hogy az hiteles adatokat is tartalmaz. A lakosság származási helyeként megnevezi Jánosdát, de elfogadható állítás az is, hogy az újjátelepült Méhkerék az elpusztult falutól nyugatra települt, vagy hogy a templom helyét már a megtelepedéskor kijelölték.

Méhkerék falu nem egyesült görög vallású lakosai által a királyi engedély nélkül építtetett egyházuk számára kért vizsgálat alapján készült iratból kiderül, hogy első templomukat még 1770 előtt építették fel, mivel a királynő ennek használatát utólag engedélyezte.³⁴ A méhkeréki *Teodor Păcasiu* hagyatékában megőrződött az utókor számára a méhkerékiek 1773-ban Bordás Jánossal, első prédikátorukkal kötött szerződése, akit Inándról fogadtak meg maguknak az „*Isteni Tisztelet előmozdítására*”.³⁵

A méhkeréki hagyatékból előkerült iratokból, illetve a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár anyagából azt is tudjuk, hogy az első urbáriumot 1770 januárjában keltezték, és hogy korábbi nem létezik, mivel az abban megfogalmazottak szerint csak három éve annak, hogy a „*helységet megülték*”.³⁶ Az 1770 decemberében készült urbárium további információkat tartalmaz a faluról. Ebből kiderül, hogy a falunak a lakossághoz képest kevés szántóföldje volt, amiből nem tudtak volna megélni, ha nem mentek volna más határokra. A telkek s a kaszáló rétek nem voltak felosztva, a szántóföldjeik sem voltak egyformák. A gazdáknak 6 vagy 7 kaszásra való rétyjük volt. Mivel az áradások miatt későn kaszálhattak, sarjút nem tudtak vágni. Méhkeréken, az újjátelepülés utáni első években, a földművelésben a földbirtoklási rendszer legkezdetlegesebb formája, a szabadföldfoglalás létezett. Az állattenyésztésben, mivel a falu erdeje nem volt alkalmas a makkoltatásra, abban reménykedtek, hogy bérért az uraság lehetőséget fog biztosítani, hiszen rétyjük bőven volt, akárcsak a kenderáztatásra alkalmas víz. Méhkeréken akkor még nem volt malom, de félmérőföldnyire jó vízimalmok meglétét is említik. 1770-ben már 30 szabad előmenetelű családfőt írtak össze: *Márcus Bajkán, Demetrius Bálint, Joannes Bálint, Stefanus Buta, Joannes Csefan, Ladislau Csutye, Laurentius Csutye, Martinus Csutye, Stefanus Duló, Joannes Garzó, Ladislaus Garzó, Petrus Garzó, Theodorus Garzó, Laurentius Gyihor, Christianus Juhász, Joannes Kocsis, Paschalis Nyetye, Joannes Orosz, Georgius Pantya, Demetrius Patkás, Nicolaus Patkás, Ladislaus Prekup, Joannes Puj, Joannes Rajta, Joannes Rajtár, Joannes Sucsigán, Ursius Rósa, Ignatius Tulkán, Theodorus Vanca*. A családnevek közül néhány többször is előfordul, ami azt bizonyítja, hogy a falu betelepüléséről szóló történetben igaz, hogy egymással valószínűleg rokon családok települtek le Méhkeréken. A letelepedett lakosság még nem tudta pontosan, hogy mennyi telek és azokhoz milyen mennyiségű

³⁴ ZSUPOS 1989. 7–28.

³⁵ BML Patkás-hagyaték.

³⁶ ZSUPOS 1989. 7–28.

tartozékok vannak birtokában. A telekrendszer, telekszervezet még csak kialakulóban volt.³⁷ Méhkeréket a föld minősége alapján a 2. osztályba sorolták, melyhez összesen 122,36 hold szántó és 43,7 hold rét tartozott 1773-ban, és szabad menetelű lakosként összesen 24 családfőt írtak össze, valamint 6 házzal bíró zsellért. Ekkor a falu egyetlen görögkeleti papjának a vele kötött szerződés szerint szántóföldet és kaszálót – annyit, mint közülük akármely gazdának – osztottak örökül.³⁸ A névanyag is bizonyítja, hogy ekkor is a lakosság döntő többsége román volt, de ezt alátámasztja az 1773-as összeírás is, mely szerint Méh Kerék falunak görög nem egyesült, azaz görögkeleti egyháza van, és a lakosság által használt nyelv a román.³⁹ Ismert tény, hogy Dél-Bihar döntő részén a 17. század elején is már a román nyelvű népesség volt túlsúlyban. A török pusztítás után Biharhoz hasonlóan a nyugatra és délre fekvő megyék is hasonló pusztítást szenvedtek. Az elpusztult helységek benépesítésére inkább csak a keletről történő népmozgások által volt lehetőség úgy, ahogyan a 18. században végbement tömeges bevándorlás eredményeként a román népesség aránya tovább növekedett Biharban is.

Az 1773-ban készített összeírás szerint Bihar megye 130 magyar nyelvű települése mellett 330 olyan település található, amelynek lakossága egészen vagy túlnyomó részben román nyelvű volt.⁴⁰ Ezen települések közé sorolható Méhkerék is, amely napjainkig megőrizte románságának túlsúlyát.

Méhkerék legkorábbi ábrázolása az 1783-ban készített I. katonai felmérés térképlapján található. A település közvetlen közelében ritkább, távolabb sűrű erdő és mocsár vette körül. Keletre ritkásokban, észak–déli irányban két sorban, nyugatra a sűrűbb erdők két szélén szintén észak–déli irányban és délen sűrű erdő szélén kelet-nyugati irányban szállások léteztek.⁴¹ Györffy István szerint Méhkerék nem volt kertes település, de közelében 36 szállás feküdt,⁴² ahol az állatokat telettették, és ott tartották a felhalmozott takarmányt. A falu házai a Sarkadról Tarcsa felé vezető úttól északra és délre helyezkedtek el. Az úttól északra, a település keleti szélén a templom épületének rajza látható. Még több információt tartalmaz Méhkerékről az 1819-ben készült térkép, ahol a templom közelében találjuk a pap házát, valamint annak szomszédságában a temetőt is feltüntették. A település nyugati szélén ekkorra már egy malmot építettek. A földrajzi nevek egy része a korábban elpusztult települések nevét őrizte meg, a földrajzi nevek egy másik csoportja a tulajdonosokról kapta a nevét. A nevek között található több román nyelvű is, amelyeket a

---

³⁷ ZSUPOS 1989. 7–28.

³⁸ BML Patkás-hagyaték.

³⁹ BML Patkás-hagyaték.

⁴⁰ ZSUPOS 1989. 7–28.

⁴¹ ZSUPOS 1989. 7–28.

⁴² GYÖRFFY 1943. 108.

későbbiekben készült térképek készítői is átvettek.⁴³ Ezek a földrajzi nevek – még a román nyelvűek is – tulajdonképpen máig fennmaradtak, és használatban is vannak.

Méhkerék 18. és 19. századi egyházi életének eseményeire, történetére vonatkozóan a helyi görögkeleti parókia levéltári anyaga igen részletesen tájékoztat bennünket. Emellett az állami levéltárakban őrzött források segítségével még árnyaltabb képet kaphatunk arról, hogy milyen volt a falu élete, hogy mennyi megpróbáltatást kellett elviselnie a lakosságnak. Az 1794-ben írott könyörgő levelükből megtudhatjuk, hogy az aszály megdöbbentő pusztítása miatt a lakosságot éhenhalás fenyegette.⁴⁴ A szűk határu település lakosságának anyagi helyzetét egy-egy természeti csapás könnyen megrendítette, ami abban az időszakban szinte általános volt Bihar megyében. Időnként a falu lakossága és a vezetés között éleződött ki ellentét, és ha hivatalos úton eredménytelenül zárták le az ügyeket, akkor a lakosok a bosszú kegyetlen eszközeihez nyúltak, amelynek következményeként akár a fél falu is elpusztulhatott. Méhkeréken 1828-ban a falu lakossága és a vezetői között volt ellentét,⁴⁵ amikor a falu lakosságának nagy része és a jegyző került ellentétbe a bíróval és *Roxin Basiliussal*, a görögkeleti pappal. A bíró kiterjedt jogokkal és köteleességekkel rendelkezett ebben az időszakban. Bizonyos határig ítélezhetett és büntethetett, ő döntött a lakosok perlekedéseiben, irányította a falu határainak felosztását, kivetette az állami és a földesúri adót. Miután a bíró nem változtatott magatartásán, szinte mindenét felégették. Majd 1836 júniusában a gyűjtogatók a görögkeleti templomot sem kímélték meg.⁴⁶ A főszolgabírónak írt jelentésből kiderült, hogy a gyűjtogató a falu keleti szélén álló görögkeleti templomot célozta meg, de a szél megfordulása miatt a templomon kívül csak a pap és a kántor háza égett le, amelyek a templomtól északra helyezkedtek el. A templom 1770-ben épült, tornya fából készült, falai paticsból voltak tapasztva. Az új kőtemplom építését még abban az évben elkezdték, és 1838-ra már felépültek a falak. Majd kilenc évi szünet következett, mivel az anyagiak hiányában az építkezés nem folytatódhatott. 1847-ben tovább folytatódott a templomépítés, mely 1849-ben fejeződött be. A templomnak 1883-ban készült el a tornya, amit 1901-ben felújítottak és palatetővel fedtek. Azt követően 1976-ban a méhkerékiek határoztak a templom teljes renoválásáról, és valóban sor került a templombelső és a torony felújítására, az ikonosztáz kicserélésére.⁴⁷ A munkálatok 1991-ben fejeződtek be, amikor azután a felújított templomot felszentelték. A méhkeréki ortodox egyház első lelkésze *Bordás János* volt, akit az egyház Inándról fogadott, s akit 1800-ban annak fia, *Bordás Simeon* követett egészen 1827-ig. Mellette 1823 és 1834 között a méhkerékiek *Rocsin Lászlót* fogadták meg másodlelkésznek. Még *Bordás Simeon* idejében annak unokáját, *Teodor Bor-*

⁴³ ZSUPPOS 1989. 7–28.

⁴⁴ ZSUPPOS 1989. 7–28.

⁴⁵ MOL HB. ML IV A/1/a.

⁴⁶ MOL HB. ML IV A/1/a 248.

⁴⁷ CSOBAI 2000. 5–47.

dást is lelkészként alkalmazták a méhkerékiek, aki egészen 1847-ig szolgált a községben. 1835-ben Rocsin László halála után a másodlelkészi állást Homorog község lelkésze, *Rocsin János* töltötte be, aki 1858-ban bekövetkezett haláláig szolgált Méhkeréken. 1850-ben Teodor Bordás helyett Bordás Sándort választották meg, aki az 1873-as kolerajárvány idején meghalt, ezért azután a parókia két évig lelkész nélkül maradt. Abban az időszakban *Hosu József*, a sarkadkeresztúri görögkeleti lelkész járt át időnként Méhkerékre. 1875-ben a tenkei szomszéd település lelkészét, *Corneliu Porumbot* választották meg lelkészsüknek a méhkerékiek 1879-ig, akit *Rocsin Miklós* követett 1922-ben bekövetkezett haláláig.⁴⁸ Ebben az időszakban Méhkerék – miután a tenkei esperességhez került – kisebb egyházi központtá vált. Összesen 26 egyházközség tartozott a méhkeréki esperességhez, amelynek vezetője Rocsin Miklós volt, aki az esperességhez tartozó parókiák mindenféle egyházi ügyének elintézésével volt megbízva. Méhkerékre, az esperesség központjába könnyebben eljutottak az információk, amelyek egyben a település gazdasági, társadalmi fejlődésére élénkítő hatással voltak. A méhkeréki esperes feladata volt a 26 település egyházi ügyeinek (a parókiák, templomok karbantartása, renoválása, vagyonuk felügyelete stb.) vitele, de emellett valamennyi település felekezeti iskoláival (lelkésztanítók személyi ügyei, iskolák karbantartásával, statisztikák elkészítésével) kapcsolatos ügyeit is intézte. Az esperességhez tartozó 26 település között a szoros egyházi együttműködésen kívül kialakult gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok mellett erős családi, rokoni kötődések jöttek létre ebben az időben. Nagyon sok méhkeréki fiatal ezen településekből választott magának jövődöbeli feleséget vagy férjet. Az utóbbi évek történeti-néprajzi kutatásai erre külön kitértek. Az esperességhez tartozó Jánosda, Madarász, Tenke, Illye temetőiben ugyanazon családi névanyaggal találkozhatunk, mint Méhkeréken, és a rokoni szálak is máig fellelhetőek.⁴⁹ Ezt az időszakot követően 1927-től lett ismét helyben lévő lelkészsük a méhkerékieknek *Oláh János* személyében, aki maga is az esperességhez tartozó települések egyikéből származott, és aki 1973-ban bekövetkezett haláláig szolgált lelkészként a faluban.⁵⁰ Őt követően *Mészáros Tivadart* választották meg lelkészsüknek, aki 1983-ban bekövetkezett haláláig szolgált Méhkeréken, majd *Ardelean Pál* püspöki vikárius lett a falubeliek lelkésze egészen 1999-ig, az első magyarországi román ortodox püspök beiktatásáig.

Az egyházi szervezet szempontjából az évszázadok során a méhkeréki görögkeleti egyházközségnek elsősorban a nagyváradi vikáriussághoz tartozó egyházközségekkel volt igen szoros kapcsolata. 1868 után Méhkerék egyházi szempontból az erdélyi érsekség szervezeti és működési szabályzatának értelmében a tinkai esperességhez tartozott, és a nagyváradi görögkeleti vikáriusságnak volt alárendelve. Ez

---

⁴⁸ CSOBAI 2000. 5–47.

⁴⁹ CSOBAI 2000. 5–47.

⁵⁰ BERÉNYI 2000. 48–79.

az állapot megmaradt egészen 1920-ig. Trianon után a magyarországi román ortodox egyházközségek egyházi szervezet nélkül maradtak. 1946. március 27-én került sor a magyarországi román eparchia megalakulására, melynek élére konzisztórium került. A magyarországi román eparchia 1946 óta működik mint autonóm egység a bukaresti patriarchátus joghatósága alatt, melynek három esperessége volt. Az egyik esperesség székhelye éppen Méhkerék volt, melyhez Körösszegapáti, Körösszakál, Sarkadkeresztúr, Darvas, Zsáka, Méhkerék, Mezőpeterd és Vekerd tartozott.⁵¹ Ez az egyházi szervezet, azaz a konzisztórium irányította a magyarországi román ortodox egyházközségeket egészen 1999-ig. Ekkor alakult meg a Magyarországi Román Ortodox Püspökség, melynek élére – gyulai székhellyel – beiktatták dr. *Sofronie Drincec* püspököt. A püspökségnek négy esperessége működik a három helyett, de a méhkeréki változtatás nélkül megmaradt a hozzá tartozó parókiákkal együtt.⁵²

A Trianon utáni években Méhkerék népességének felekezeti hovatartozása az addig ortodox vallású össznépségének egységességét tekintve megszűnik. Az 1920-as évektől folyamatosan erősödik a baptizmus; majd később, 1927-től pedig az ortodoxizmuson belül „Oastea Domnului” néven terjedt el egyfajta hívői csoportosulás; és végül az 1940-es évektől a Pünkösdi Egyház hívei is megtalálhatóak a községben, akik azután 1974-ben gyülekezetté alakultak. Mára már a hívők száma megoszlik, vagyis a hívők e négy csoport valamelyikébe sorolhatóak.⁵³ Ez azt jelenti, hogy mindegyik csoport erős gyülekezettel és imaházzal rendelkezik, illetve az ortodox vallás hívei templommal és lelkésszel, egy része pedig külön gyülekezettel és imaházzal. A községben az ortodox vallás hívei egy részének mindkettő, azaz a templom és az imaház egyformán fontos a vallásos élet szempontjából. Hangsúlyozni kell azonban, hogy Méhkeréken a betelepüléstől kezdődően egészen napjainkig a templomban, az imaházakban az istentisztelet nyelve a román. Ebből következően a lakosság megőrizte anyanyelvét és vallását, amely identitásának legfőbb jege. A mai magyarországi román nemzeti kisebbség tekintetében általában az egyházat és a felekezeti iskolákat, valamint a különböző művelődési egyesületeket tartjuk a legfontosabb identitásmegőrző intézményeknek. Méhkerék művelődési életét, szellemiségét az ortodoxia, az egyházi élethez kötődő tárgyi és szellemi értékek határozták meg. A faluközösség legszervezettebb és legerősebb érdekérvényesítő intézménye az egyház volt. Az egyház jelentős anyagi javakkal bírt, és tulajdonában volt a felekezeti iskola is egészen az oktatás államosításáig.⁵⁴ Az 1790-es évektől nyomon követhető a kisebb-nagyobb rendszerességgel folyó oktatás. *Teodor Pătaș* kéziratban maradt monográfiája szerint az első méhkeréki elemi iskolát 1815-ben alapította az ortodox egyház. Az iskola az egyház mellett működött, melynek első

---

⁵¹ MISAROŞ 1990. 226–238.

⁵² MISAROŞ 1990. 226–238.

⁵³ CSOBAI 2000. 5–47.

⁵⁴ BERÉNYI 2000. 48–79.

tanítója *Petru Meruțiu* volt.⁵⁵ Az első világháborút lezáró trianoni döntés után általában a hazai románság papság és tanerő nélkül maradt. Méhkeréken az iskolai oktatás az 1923-as miniszteri rendelkezés nyomán c típusú magyar tanítási nyelvű iskolával rendelkezett, ahol kötelező volt a román nyelv tanítása. 1923-ban *Oláh János* kapta meg a tanítói kinevezést, aki 1927-ben a papi pályát választotta, így helyére felesége, *Câmpeanu Aurelia* került.⁵⁶ Ezt követően a magyarországi románok kormánybiztosi jelentéseiből tudjuk, hogy számos románul nem tudó tanító, tanár érkezett a méhkeréki iskolába. Az 1931–32-es tanévtől magyar állami iskola kezdte meg működését Méhkeréken, amelyben csak a vallási ismereteket tanították román nyelven. A román egyházi iskola csak két osztályból állt. Lényeges változást azonban csak az 1948. évi egységes nyolcosztályos állami oktatás bevezetése hozott. Azonban ez sem idézett elő igazi változást, mert az 1960–61-es tanév végén hozott miniszteri rendelkezés a tannyelvű oktatást kétnyelvűvé változtatta, amely érzékenyen érintette még a legstabilabb román nyelvi pozíciókkal rendelkező községeket is.⁵⁷

Társadalmi, gazdasági szempontból Méhkerék, az egykori zsellérfalu Bihar vármegye egyik legszegényebb és legelmaradottabb települése volt a kevés és rossz minőségű földje miatt, amely több esetben a létminimumot sem tudta biztosítani népességének. Ez a helyzet némileg megváltozott 1870 után, amikor a Köles-ért szabályozták, amely szinte minden évben elárasztotta a falut, elősegítve annak elmo-csarasodását. A kevéske szántóföld nem sokat ért, mert nagy része szikes volt, így a lakosság fő foglalkozása az állattenyésztés lett. A méhkerékiek *gróf Almássy Dénes* és *gróf Tisza István* birtokaira jártak napszámba, vagy béresnek, cselédnek szegődtek el, ezzel könnyítve az otthoniak helyzetén. Majd 1945-ben a földosztás idején is kiderült, hogy Méhkeréken a földosztó bizottság nem tud földet osztani annál az egyszerű oknál fogva, mert nem volt a község határában semmi felosztható nagybirtok. Végül Méhkerék nincstelen parasztsága is kapott földet Darvas, Zsáka és Sarkad községek tartalékföldjéből.⁵⁸ Méhkeréken is, mint az ország minden részében, megalakultak az első termelészövetkezetek, amelyek termelékenységének növekedését remélték, ha egyesítik erőiket. Azonban az állattenyésztés (szarvasmarha, sertés és juh) még az 1960-as években is régi, elavult módszerekkel történt, a fejlődés csak nagyon lassúnak volt mondható. A sertésenyésztés is igen gyengének bizonyult, ezért 1971-re kimondták a sertéságazat felszámolását, és helyébe a libatenyésztést vezették be. Később a juhtenyésztést fejlesztették tovább, és a bányók nagy részét külföldön értékesítették. Az 1960-as évek végére a búzából, a kukoricából és a napraforgóból jó átlagtermést értek el. Ezt a lendületet azonban megtörte az 1970-es évben bekövetkezett ár és belvízkár, majd az azt követő kedvezőtlen időjárás előhozta a rossz talajadottságokból következő problémákat, veszteségeket. A termelészövetkezet azonban már az 1960-as évektől kertészkedéssel is próbál-

---

⁵⁵ BERÉNYI 2000. 48–79.

⁵⁶ BERÉNYI 2000. 48–79.

⁵⁷ BERÉNYI 2000. 48–79.

⁵⁸ BÉLA 1974. 142.

kozott, ám nem nagy sikerrel. Majd 1965-ben mintegy nyolc háztáji gazdaságban elkezdődött a fóliás zöldségtermesztés, amely valójában meghozta a községnek az igazi és gyors fejlődést. Előbb az uborka, majd a saláta, a retek és a paprika termesztésében jeleskedtek. 1972-ben az ország uborkatermelésének 80%-át Békés megyében és ennek 90%-át Méhkeréken termelték meg.⁵⁹ A termelőszövetkezet megszűnésével mára már a lakosság 80%-a foglalkozik hideg- és melegágyas uborka, paprika és paradicsom termesztésével. Budapestre szállítják a megtermelt áru nagy részét. Az emberek hallatlan szorgalma és munkaszeretete révén a település elmaradottságát sikerült felszámolni. A község lakosságmegtartó képessége igen jó annak ellenére, hogy a munkanélküliek száma rendkívül magas. Az elöregedés Bedővel ellentétben nem jellemző. A kismértékű elvándorlás mellett romániai állampolgárok betelepülése tapasztalható.

Méhkeréken a patriarchális társadalmi struktúrának, a népi kultúra és a hagyományok napjainkig történő megőrzésének köszönhetően a modernizáció csak a 60-as évektől érte el a községet.⁶⁰ Ez azt jelentette, hogy talán Méhkerék az egyetlen olyan települése a hazai románságnak, amely szinte máig konzerválta a népi kultúrát, különösen a népzenejéhez, a néptáncaihoz és természetesen egyben anyanyelvéhez való ragaszkodásában. Méhkeréken a román nyelv megőrzését segítette az, hogy a közösség szinte teljes mértékben románokból áll, az iskola és a egyház fenntartotta román nyelvhasználatát.⁶¹

Bedővel szemben Méhkeréken az ortodox egyház napjainkig megőrizte, konzerválta a román nyelv használatát, mindvégig megmaradt a legerősebb identitást megőrző intézménynek.

Hogy a méhkeréki románok mennyire tartották meg identitásukat, anyanyelvüket, tekintsük át a Központi Statisztikai Hivatal által végzett népszámlálási adatokat.⁶² Ezek szerint a román nemzetiségűek és a román anyanyelvűek száma a következőképpen változott (2. táblázat):

2. táblázat. A román nemzetiségre és a román anyanyelvre vonatkozó népszámlálási adatok Méhkeréken

Év	Román nemzetiségűek		Román anyanyelvűek	
	Száma	Aránya %-ban	Száma	Aránya %-ban
1941	2287	87,5	2003	87,5
1960	2325	94,5	2345	95,3
1970	–	–	2328	95,5
1980	2216	90,6	2213	90,5
1990	1821	80,6	1886	83,5
2001	1385	59,8	1572	67,9

⁵⁹ BÉLA 1974. 142.

⁶⁰ MARTIN 2000. 202–278.

⁶¹ BORBÉLY 2000. 124–202.

⁶² A KSH népszámlálási adatai.

A táblázat adatai szerint folyamatos népességcsökkenés állapítható meg, különösen a 2001-ben tapasztalt csökkenés, legalábbis az előzőhöz viszonyítva, igen nagymérvű. A 2001-ben rögzített adat nagyon fontos, mert megmutatja, hogy Méhkeréken a román anyanyelvhez való ragaszkodás nagyobb, mint a román nemzeti-séghez való ragaszkodásuk, ami egyben azt is jelenti, hogy a román nyelv tölti be a román identitást, s ha megtörténik a román–magyar nyelvcsere, azzal együtt elvész a román identitás is.⁶³ Talán a legnagyobb probléma az, hogy a kétnyelvűvé átalakított iskolák a mai napig nem tudják maradéktalanul betölteni feladatukat.

II. Bedő és Méhkerék román népessége a 2001. évi népszámlálás tükrében

A 2002. évi népszámláláskor Bedő össznépessége 327 fő volt, melyből 247-en választóképesek. A választáson megjelent 220 fő közül 145-en vallották magukat románnak. A 2002. évi népszámlálás 2003. évi kontrollvizsgálatának eredményei szerint Bedőn összesen 109 háztartásra vonatkozóan töltöttük ki a kérdőíveket lekérdezések formájában, de összesen 122 háztartás található a községben. 13 háztartásban magyarok élnek, akiket beköltözőknek mondtak az adatközlők. A 109 háztartásból 22 mondható homogénnek, mert mindkét fél román, 49 háztartás homogén, mert egyedülálló, de román és 36-ban élnek vegyes (magyar–román) házasságban, ahol csak az egyik fél román, a másik pedig minden esetben magyar. Tehát ez a kutatás is igazolja a falu előregedését, miután a 49 háztartásban egyedülálló időskorúak élnek. Ami a bedőiek nyelvhasználatát illeti, az utóbbi kutatások eredményei is tükrözik a korábbi években végzetteket, melyek szerint a bedőiek mintegy 83%-a otthon mindkét, azaz a román és a magyar nyelvet egyaránt beszéli, de csak románul a népesség 6,6%-a beszél. Mindenképpen fontos megjegyezni, hogy Bedőn a nyelvcsere folyamata lezárult, román nyelvhasználatuk csupán egy archaikus, szegényes szókinccsel bíró román nyelvhasználatot jelent. Az általuk beszélt nyelv egyáltalán nem tartott lépést a társadalmi, technikai fejlődéssel, hanem megrekedt az őseik által a családban használt archaikus román nyelvénél. Ez a családban használt román nyelv azután az 1920 és 1948 közötti időszakban csak a családon belül volt elsajátítható, mivel Bedőn nem volt román nyelvet oktató iskola. Ebből következik, hogy a mai idős generáció, aki beszéli a román nyelvet, csak a családból hozta magával a nyelvtudást, tehát iskolai keretek között sosem tanulta, majd ezt a tudást – amely természetesen folyamatosan szegényesedett – adta tovább a következő generációnak. A nyelvcsere folyamata már 1920-ban elindult. A román iskola hiánya miatt és az egyház erős, a magyar nyelv használatát előtérbe helyező tendenciájával és gyakorlatával összhangban elkezdődött a bedői románság nyelvi asszimilációjának már 1948-ban is visszafordíthatatlan folyamata.

---

⁶³ BORBÉLY 2000. 124–202.

Az 1785-ös népszámlálási adatokból kiindulva a későbbi, 1779-es áttérés utáni felekezeti hovatartozás, az iskola és az egyház 1920 utáni szerepe és a nyelvhasználat megváltozása ellenére is az bizonyítható, hogy Bedőn a románság a betelepüléstől kezdődően egészen 1920-ig megőrizte meghatározó többségi szerepét. Majd 1920-tól 1948-ig mondhatnánk, hogy a románság identitásának megőrzése szempontjából egy stagnáló időszakot élt át, és egyben megindult a nyelvcsere folyamata, amely mára már befejeződött. A gyermekek már nem sajátítják el a családban a román nyelvet. A kisközösségben azonban 1948-tól napjainkig a falu folyamatos elöregedése révén, az 1948-as román tannyelvű iskola működésének bevezetésével sem fordíthatta vissza azt az igen erős nyelvi asszimilálódást, ami elkezdődött már az első világháborút követően. Az anyanyelv fejlődése egyáltalán nem tartott lépést a civilizáció fejlődésével, megrekedt a családi életben belüli legegyszerűbb kommunikáció szintjén. A kisközség zártsága valamelyest biztosította az identitás megőrzését, ám a tradicionális kultúra átörökítése is kevésnek bizonyult a fiatalabb generáció elvándorlásával szemben. A román anyanyelvi kultúra pedig kizárólagosan a tradicionális családi életre támaszkodhatott, amely a nyelvcsere folyamatának elindulásával háttérbe szorult. Bedő elszigeteltsége miatt már a két világháború közötti időszakban sem tudott kapcsolatot tartani a nála valamivel nagyobb, kulturális szempontból fejlettebb, pezsgőbb kulturális központokkal, mint Nagyléta, Pocsaj, Nagyvárad, ahol jelentősebb számú román népesség élt, ahol működtek népszerű, a kor színvonalát reprezentáló kulturális egyesületek. Miután a falunak egyáltalán nem volt román anyanyelvet oktató tanítója, lelkésze, így egyáltalán nem volt román anyanyelvű értelmisége, aki irányíthatna volna (mint általában a kistelepüléseken) a falusi szellemi életet. Egy-egy tradicionális táncmulatságon kívül szinte semmi sem színesítette a falusi élet egyhangúságát. A bedőiek mai román nyelve csupán egy régmúlt, egy tradicionális világból megmaradt, azaz egy, a családban örökölt lokális nyelvismeret. Román identitásuk a többség esetében mára megfoghatatlanná vált, amit nem tagadnak ugyan, de alig nyilvánul meg valamilyen formában. Arra a kérdésre, hogy hányan segítik a helyi román önkormányzatot, a népesség mintegy 55,7%-a azt válaszolta, hogy nem segíti, de hozzá kell tenni, hogy a 44,3% segítsége is nehezen értelmezhető adat. A főleg pedagógusokból (főiskolai végzettségű, szakképzett 8 pedagógus és 2 óvodapedagógus) álló kicsiny értelmiségi csoport, akik közül hárman egyben a román önkormányzat tagjai is, az iskola és az óvoda bázisintézményeire támaszkodva próbál ellenállni a teljes nyelvi asszimilációnak és az identitásvesztésnek. Teszik ezt az oktatás keretein belül, valamint az iskoláskorúak szabadidős programjainak román nemzetiségi jellegét erősítve, és ugyanakkor keresik a felnőtt és a nyugdíjas korosztályból is az aktívan támogatókat és segítőköt. A község jövője, továbbfejlődésének esélye a népesség megtartó erejének növekedésétől függ, de mindenekelőtt a gazdasági rendszerváltás eredményességétől. Egy ilyen jövő esélyt adhat az ott élő románságnak arra, hogy bázisintézményeit tovább tudja működtetni, amelyek azután segítenek a bedőiek lokális nyelvismeretének további megőrzésében és egyben az iskoláskorúaknak a standard román nyelv elsajátításában.

Méhkerék esetében valamelyest az erősebb identitással rendelkező románságról beszélhetünk. A méhkeréki románok identifikációjának meghatározó eleme a nyelv, pontosabban az örökölt nyelvjárás (lényegében az anyanyelv), amely a Körös-vidéki szubdialektushoz tartozik. Méhkeréken ma a 830 portával szemben mindössze 724 háztartásról beszélhetünk. Adatközlőim szerint a különbözet a több mint 100 üresen álló öregházból adódik, amelyek közül néhány éppen nemrég került lebontásra. A kontrollvizsgálat eredményeként a 2353 főt számláló össznépességéből mintegy 1998 főt, azaz az össznépesség 93,3%-át tekintették románnak. Ez az eredmény majdnem azonos az 1941. évi népszámlálási adattal, amikor összesen 2003 fő vallotta magát románnak. Ez azzal magyarázható, hogy a mai Magyarország románsága sohasem élt román nemzetállam keretében, nem ismeri a román politikai nemzethez tartozás élményét. A kevésbé iskolázott lakosság a „milyen nemzetiségű?” kérdésre még ma is azt válaszolja, hogy „magyar, mert Magyarországon élek”. Ez egyaránt vonatkozik a bedői és a méhkeréki románságra is. Mindkét település románságának tudati állapotára vonatkozik, hogy sosem kötődött a román hazához, a román politikai nemzethez, sőt mondhatnánk, hogy tökéletesen integrálódott a magyar társadalomba, a magyar politikai nemzethez csatlakozott, felvállalva annak minden lényeges politikai törekvéseit. Sőt a román kulturális nemzethez való tartozása sem egyértelmű. A hazai románoknál a román nyelvű olvasás lényegében a Bibliára, a vallásos könyvekre és a kalendáriumra korlátozódott. Valószínű, ezzel függ össze az a körülmény, hogy nem nagyon alakult ki a román nyelven való olvasás, a tájékozódás igénye. Emellett azonban kialakult a román kétnyelvűség. Ez azt jelenti, hogy a családban örökölt, a hétköznapi életben használatos nyelvjárás mellett a 19. század második felétől egy úgynevezett irodalmibb nyelvet használtak és használnak még ma is. Ezt a nyelvet saját, nem állami intézményeiben, hanem elsősorban a méhkeréki ortodox egyháznak köszönhetően, és a felekezeti iskolája révén sajátította el; Bedőn viszont a görög katolikus egyház és felekezeti iskolái révén, amely ezt a feladatát csak a 20. század első évtizedéig töltötte be. Tehát Méhkerék lényegesen jobb pozíciókkal rendelkezett a román nyelv elsajátítása és megőrzése szempontjából. Méhkerék a román nyelvhasználat szempontjából örökölt jobb pozíciókat egészen a mai napig megőrizte. Az egyház folyamatosan megtartotta román jellegét, a liturgia nyelve ma is a román. Ma Méhkeréken 726 háztartásban összesen 2353 lélekszámú népesség él, vallási szempontból a következő megoszlásban:

- 535 háztartás ortodox hívő,
- 300 fő baptista hívő,
- 150 fő pünkösdistá hívő,
- 130 fő ortodox és egyben az „Oastea Domnului” Gyülekezet tagja.⁶⁴

A községben román nyelvűség megőrzésével és rendszeres alkalmazásával jelenleg két méhkeréki felekezet büszkélkedhet: az ortodoxok és ezen belül az

---

⁶⁴ CSOBAI 2000. 5–47.

„Oastea Domnului” Gyülekezet és a „Betel” Pünkösdisták Gyülekezet. A Méhkeréki Baptista Egyház nyolc évtizeden keresztül meg tudta őrizni anyanyelvét, de mára már a magyar nyelvre való áttérés felé tart. Ami a kontrollvizsgálat otthoni és külső nyelvhasználatára vonatkozó eredményeit illeti, Méhkerék esetében sem jobbák, mint a bedőieké. Méhkeréken a 724 háztartásból 81,8%-ban mindkét nyelvet használják, és mindössze 55 háztartásban, azaz a háztartások 7,6%-ában beszélnek kizárólag románul, pedig összesen csak 137 magyar került be a vegyes házasságok révén, ami azt jelenti, hogy az össznépeségnek csupán a 6,4%-a magyar. A község zártságának megszűnésével a közösség tagjai már nem tiltakoznak a vegyes házasságok ellen. A nyelvészek szerint számos jel arra mutat, hogy Méhkeréken is megindult a nyelvcsere folyamata.⁶⁵ A kontrollvizsgálat eredményei szerint az össznépeség 40,4%-a nyugdíjas, de ez nem jelenti azt, hogy a falu elöregedett, mert a nyugdíjasok egy része is aktív korú, és dolgozik a háztáji főliás zöldségtermesztésben.

A 2001-es népszámlálás óta végzett újabb kutatás eredményei meggyőztek bennünket arról, hogy az identitásvesztés, a nyelvi asszimiláció és a nyelvcsere folyamatos térhódítása ellenére is mindkét településre (Bedő és Méhkerék) megállapítható ma is a románság túlsúlya. Az utóbbi évek kutatási eredményeiből világosan kitűnik, hogy csak a legidősebb generáció képviselői tanulták csupán a román nyelvet, és közöttük találunk csak románul beszélőket; a második generációra, vagyis a középkorúakra jellemző, hogy mindkét nyelvet tanulták, és esetleg használják, majd az iskoláskorba érve a magyar nyelv túlsúlya a jellemző még Méhkeréken is. Hogy a felvázolt folyamatok – az adott lehetőségek és kihívások között – hová vezetnek a két közösség jövője szempontjából, azt a következő évek, jobb esetben évtizedek fogják eldönteni. Egy, a román anyanyelv, azaz a mai méhkeréki román nyelvállapot megtartását, esetleg megőrzését elősegítő program kidolgozása bizonyára még hasznos lehetne, és valamelyest stagnálná a nyelvcsere folyamatát, azaz a mai állapotot. Ezzel szemben Bedőn megállíthatatlan a tendencia, miután a nyelvcsere folyamata már néhány évtizede elkezdődött. A legfiatalabb generáció esetében már nem beszélhetünk arról, hogy az eredendően román származásúak a román anyanyelvet már a családban elsajátítják. Esetleg azt állíthatjuk, hogy jobb esetben már az óvodától kezdődően tanulják a román nyelvet, amit azután az iskolában tovább folytatnak.

IRODALOM

BARANYI 1996

Baranyi B.: Istoria și dezvoltarea social-economică a localității Bedeu, de la înființare pînă la 1945. Lumina, 1996. 3–7.

BARCSA 1906

Barcsa J.: A Tiszántúli Ev. Ref. Egyházkerület történelme. Debrecen, 1906.

---

⁶⁵ BORBÉLY 2000. 124–202.

BÉLA 1974

Béla O.: A szövetkezeti mozgalom negyedszázada Méhkeréken. 1948–1973. Gyula, 1974.

BERÉNYI 2000

Berényi, M.: Școala din Micherechi. In: Berényi, M. (szerk.): Micherechi. Pagini istorico-culturale. Gyula, 2000. 48–79.

BORBÉLY 2000

Borbély A.: Limba română din Micherechi. In: Berényi, M. (szerk.): Micherechi. Pagini istorico-culturale. Gyula, 2000. 124–202.

CSÁNKI 1890

Csánki D.: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. Budapest, 1890.

CSOBAI 1994

Csobai L.: A magyarországi román nemzeti kisebbség történetének áttekintése a statisztika tükrében. In: Kigyósi A. (szerk.): Magyarország nemzetiségeinek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája. 1910–1990. Budapest, 1994. 319–326.

CSOBAI 2000

Csobai, E.: Comunitatea românească din Micherechi. In: Berényi, M. (szerk.): Micherechi. Pagini istorico-culturale. Gyula, 2000. 5–47.

GYÖRFFY 1943

Györffy I.: Az alföld településformái. Magyar falu, magyar ház. Budapest, 1943.

JAKÓ 1940

Jakó Zs.: Bihar megye a török pusztítás előtt. Település és népességtörténeti értekezések. 5. Budapest, 1940.

MARTIN 2000

Martin, E.: Tradițiile românilor din Micherechi. In: Berényi, M. (szerk.): Micherechi. Pagini istorico-culturale. Gyula, 2000. 202–278.

MEZŐSI 1943

Mezősi K.: Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében (1692). Településtörténeti tanulmányok. I. Budapest, 1943.

MISAROȘ 1990

Misaroș, T.: Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din R. Ungară. Budapest, 1990. 226–238.

NADÁNYI 1938

Nadányi Z.: Bihar-vármegye. Budapest, 1938.

OSVÁTH 1875

Osváth P.: Bihar vármegye sárréti járása leírása. Nagyvárad, 1875.

PELLE 1989

Pelle J.: Bedő földrajzi nevei. Szakdolgozat. 1989.

SZENDREY 1968

Szendrey J.: Egy alföldi uradalom a török hódoltság után. I. Budapest, 17–145.

ZSUPOS 1989

Zsupos Z.: Date istorice și etnografice despre Micherechi, In: Emilia Martin Nagy (szerk.): Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria. Budapest, 1989. 7–28.

**The Romanian population in Bedő and Méhkerék;
attested by the historical researches of the last two decades**

– Mrs. Csobai László –

Resume

The author tries to summarize the results – that she thinks are the most important – of her own research during the last few years concerning Bedő and Méhkerék communities. In her summary she puts her finger on the historical characteristics of the two settlements of the formal Bihar county based on historical statistics. We can learn from this summary, that the assimilation of the population hangs over Méhkerék settlement.

Although traditional values still exist, neither the Romanian native-speaking school nor the Romanian local government is able to stop the process of assimilation, because by this time the process of changing the mother tongue has started even in Méhkerék. In Bedő this process has started much – so to speak a few decades – earlier, because of the peculiar historical circumstances, and by now the result is that within the scope of school education Romanian language is only thought as a foreign language. The children don't acquire Romanian at home as their mother language, their mother tongue is Hungarian, even in the families with a Romanian identity.

The study highlights the fact that the result of the national census and of the following research pointed out that the population lost its identity, the assimilation in language and the changing of mother tongue are processes that are continuously gaining ground, but the predominance of the population of Romanian birth is still provable.

Csobai Lászlóné

Munkácsy Mihály Múzeum

H-5600 Békéscsaba, Széchenyi u 9.

E-mail: csobai@bmmi.hu